

DOI: 10.33270/02253002.6

УДК 340.11

МЕЛЬНИК Марія*

кандидат юридичних наук, науковий консультант відділу забезпечення роботи секретаря та суддів судової палати управління забезпечення роботи першої судової палати секретаріату Касаційного цивільного суду

м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1581-335X>

Еволюція наукових шкіл трудового права в Україні: праксеологічний дискурс

Анотація. Статтю присвячено еволюції шкіл трудового права в Україні, розглянутій крізь призму праксеологічного дискурсу. Проаналізовано різні аспекти й підходи до становлення та розвитку шкіл трудового права в Україні й визначено основні їхні характеристики. Під час дослідження проблеми наукових шкіл трудового права розкрито особливості становлення шкіл права в Україні. Це дало змогу окреслити сучасні регіональні наукові течії в трудовому праві, оцінити їхню повноту та ефективність. Автор доходить висновку, що сучасний розвиток шкіл трудового права характеризується відсутністю чітких програм розвитку галузі, які мають ґрунтуватися на відповідній ідеології права, системному правовому аналізі, правовому моніторингу, виокремленні ключових елементів доктринального правослідування тощо. Також автор стверджує, що школи трудового права в Україні зазнали еволюції внаслідок розвитку трудового законодавства. Еволюція засновувалася на історичних змінах у розвитку права загалом і трудового права зокрема, а також у методологічних підходах. Зі зміною уявлень про сутність і зміст права відбулося розширення і шкіл права. У межах праксеологічного дискурсу розвиток шкіл права свідчить про їхню трансформацію в ідеологічному та методологічному сенсі пізнання трудового права як феномену, трудового законодавства як галузі у напрямі соціально-правової орієнтованості, що вплинуло на ефективність нормативно-правового забезпечення. Основні проблеми, що зумовили розвиток шкіл трудового права, свідчать про удосконалення методологічного інструментарію, спрямованого на ефективну організацію трудового права, формування дієвого трудового законодавства, удосконалення підходів в освітніх дисциплінах і розвиток доктрини трудового права. Автор доходить висновку, що концепція сучасних наукових шкіл трудового права має потенціал відобразити фундаментальні питання, що правова політика трудового права превалює в сучасних трудових правах, впливає на забезпечення належного соціально-економічного устрою, правового режиму, ефективної концепції трудового права України загалом.

Ключові слова: праксеологія трудового права; трудове право; наукові школи трудового права; ідеологія трудового права; правова політика.

Історія статті:

Отримано: 20.08.2025

Переглянуто: 15.09.2025

Прийнято: 08.10.2025

Рекомендоване посилання:

Мельник М. Еволюція наукових шкіл трудового права в Україні: праксеологічний дискурс. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2025. № 2 (30). С. 48–59. DOI: 10.33270/02253002.6

*Відповідальний автор

Вступ

Еволюцію трудового права в Україні можна пояснювати не лише через внесення змін до трудового законодавства чи юридизацію певних норм, а й через створення ідейних підходів, у межах яких відстежується характер розвитку певної наукової школи трудового права.

Порушуючи питання про наукові школи трудового права, одразу постають деякі сучасні проблеми. Вони пов'язані з неможливістю ідентифікувати їх приналежність до певного наукового осередку чи визначити їхню ідеологічну мету, спрямування, програму та результати діяльності. Очевидно, що такі проблеми можуть негативно позначитися на ефективності трудового права як галузі, його потенціалі розвитку, а також на можливості застосування певної методологічної конструкції як «наукового продукту» тієї чи іншої школи у практиці. Такі пробіли впливають і на ефективність правової доктрини трудового права, навчальну дисципліну та галузь трудового права загалом. Адже за таких умов виникає проблема різного тлумачення норм трудового права, неоднакового їх застосування судами тощо.

Отже, порушена проблема є актуальною, адже свідчить про необхідність її дослідження у праксеологічному аспекті, оскільки йдеться про очевидну загрозу втрати ефективності науковими школами трудового права.

Матеріали та методи

Проблеми наукових шкіл трудового права в Україні досліджували мало. Утім, варто звернути увагу на дослідження С. В. Вишневецької (2014). У своєму дослідженні науковець аналізує поняття, характерні ознаки та компоненти наукової школи; визначає роль наукової школи в забезпеченні наступності досвіду і знань, єдності традицій і новаторства; окреслює основні проблеми, які потребують розв'язання науковою школою в галузі трудового права (Vyshnovetska, 2014, р. 15). За результатами дослідження, фахівець доходить висновку, що наукова школа є формою розвитку науки трудового права, формулює і підтримує власні наукові цінності й визначає напрями, тематику і проблематику трудових правових наукових досліджень (Vyshnovetska, 2014, р. 21). Попри це, автор не досліджує питання ефективності шкіл трудового права, не розкриває їх із праксеологічного погляду, не виокремлює школи за певними критеріями.

Також досліджувала проблеми становлення та розвитку трудового права Н. Д. Гетманцева (2018). Вчена розкриває проблему трудового права через історичний екскурс його становлення та розвитку як самостійної галузі права (Hetmantseva, 2018, р. 83). У висновках вона зазначає, що в рамках як галузі, так і науки трудового права відбуваються серйозні зміни, що

характеризуються складними, неоднозначними процесами. Вони пов'язані не зі звуженням предмета правового регулювання, а радше з його розширенням. Тут наявна його модифікація фундаментальних принципів, що склались історично та показали свою значущість і об'єктивність на практиці (Hetmantseva, 2018, р. 89). Проте постає дихотомія: як можуть бути ефективними принципи, що склались ефективно, і їхня модифікація? З одного боку, такий підхід розкриває питання лишень деяких аспектів становлення трудового права як галузі, його динаміки, проте не розкриває складних питань наукових шкіл. Це, на нашу думку, щонайменше призводить до втрати комплексного уявлення про трудове право як науку.

Варто звернути увагу на іншу публікацію Н. Д. Гетманцевої у співавторстві із Л. В. Вакарюк (2023). Хоч вчені-дослідниці приходять до висновку, що доктрина трудового права заснована на ідеології, методологічних прийомах, принципах, логічно вивірених наукових рішеннях і висновках, які постають з тлумачення права (Hetmantseva, & Vakariuk, 2023, р. 194), проте так і не пов'язують усі ці кореляції з вченнями конкретної школи трудового права.

В. М. Чернега (2023), досліджуючи проблеми розвитку доктрини національного трудового права на початку III тисячоліття, доходить висновку, що, незважаючи на появу нових інститутів у трудовому праві у зв'язку з його розвитком та колаборацією з інформаційними технологіями, в українській науці бракує компаративних трудових правових наукових досліджень, зокрема: досвіду України та закордонних країн (насамперед держав Європейського Союзу й Організації економічного співробітництва та розвитку, Великої Британії, Сполучених Штатів Америки (Cherneha, 2023, р. 260, 268). Автор наукової публікації, проаналізувавши періодику з 2011 по 2021 рр., дисертаційні та монографічні дослідження у сфері трудового права, так і не сформував і не виокремив наукові школи трудового права в Україні. Очевидно, була інша мета дослідження: «формування комплексного бачення розвитку доктрини національного трудового права на початку III тисячоліття» (Cherneha, 2023, р. 260). Як наслідок, об'єктивно залишились осторонь підходи, ідеологія, «бачення», хронологія доповнення системи трудового права новими дослідженнями та правовими інститутами тощо. Щоправда, хоч вчений-дослідник і виокремлює на початку дослідження ЗВО та наукові установи, вчених, проте не надає їм характеристику наукового осередку через призму ідейників-послідовників, наукової школи, пов'язуючи їх покликання лише з потребою оновлення та впливу трудового законодавства (КЗпП). Тобто в такому підході, на нашу думку, превалює позитивізм, компаративізм, який позбавлений пошуку власної національної ідеології, видатних мислителів, вчених правників-лідерів,

визначення ефективної моделі права на підставі тих чи інших вчень тощо.

Для розгляду проблем, які назріли в контексті наукових шкіл трудового права, насамперед варто дотримуватися праксеологічного дискурсу. Адже сфера наукового пізнання шкіл трудового права у своїй методологічній основі так чи так лежить у площині як оцінювання його ефективності, так і проблем організованості наукових шкіл трудового права в Україні.

Для ґрунтового підходу в розкритті проблем наукових шкіл трудового права доречно опиратися не лише на енциклопедичні, монографічні та дисертаційні дослідження, які висвітлювали певний напрям, єдину ідеологію, канву та методи вчень, а й на загальноправові, загально-філософські концепції та ідеї інших галузей, не пов'язаних з юриспруденцією. Доречно проаналізувати відкриті джерела вебресурсів провідних закладів вищої освіти в Україні чи праці вчених з наукової спеціальності 12.00.05 «трудове право та право соціального забезпечення».

Результати й обговорення

В енциклопедичній довідці термін «наукові школи» подано доволі розлого. Поєднано ряд визначень, які вживають разом із поняттям «наукова школа», а саме: «наукові напрямки», «течії», «гуртки». Усі вони можуть містити певні семантичні особливості. Термін «наукові школи» подано як загальний для всіх понять. Під ним розуміють «...неформальну інституціоналізацію науки, зорієнтовану на самоосягнення і самопізнання, врешті-решт на саморозгортання й самоорганізацію академічної спільноти в певному історичному часі, соціо- та етнокультурному просторі...» (Kolesnyk, 2010). За такого підходу, очевидно, визначення не є точним, однак простежується спільна тенденція, що відображається в певних процесах інституалізації науки в різних напрямках.

Часто наукову школу розуміють як тяглість наукової традиції та тематики, дослідження якої розпочав певний визначний учений і продовжили його численні учні, досягаючи вагомих для світу та національної науки результатів (Strikha, 2020).

Поняття «наукову школу» запропоновано аналізувати з позицій мережевої теорії. За ідеєю, принцип мереж передбачає об'єднання різноманітних елементів, що раніше існували окремо чи ізольовано, у безшовну структуру елементів, між якими постійно циркулює інформація. Водночас утворення мереж слугує новою моделлю вивчення історії науки, а точками їх централізації є: (1) культурний капітал, яким є продукування ідей, теорій, методів; (2) інституціональний капітал – університети, кафедри, академічні інституції, наукові товариства, часописи, учені звання, наукові ступені, посади; (3) простір міжособистісних комунікацій істориків, коли місце кожного

вченого в корпоративному середовищі визначається його мережевою позицією, тобто інтенсивністю контактів, швидкістю обертання культурного капіталу (Kolesnyk, 2010). До такої теорії мережі слід додати питання процесів культуризації, інституціоналізації, комунікації, оскільки процедурна централізація відображає ефективність організації як процесу створення та функціонування наукової школи, а також її періоди та етапи формування.

З погляду мережевої теорії науки, академічна школа є рухливою, динамічною структурою потоків інформації і комунікацій. Наукова школа як проєкція мережевої моделі науки має містити: (1) вертикальні зв'язки (дидактична зв'язка вчитель / учні); (2) горизонтальні комунікації між партнерами за інтересами, представниками однієї наукової генерації із притаманними їй цінностями, інтерактивними ритуалами, «кодами спілкування», спільною мовою; (3) структурне суперництво у формах співпраці, конфлікту, корпоративної конкуренції, інтелектуальної боротьби за першість між генераціями або в середині генерації у межах школи, інтелектуальних груп, центрів, об'єднань. А вузловими точками мережевої моделі школи запропоновано вважати: (1) ідеологічну сферу (мова / комунікаційні коди, методи, засоби концептуалізації, проблематизації); (2) інституціональну площину (кафедра, часопис, семінари, ідеї-проєкти); (3) міжособистісну сферу, представлену набором інтелектуальних, корпоративних, товариських, родинних, адміністративних зв'язків між представниками школи по вертикалі й горизонталі у формах партнерської співпраці, конфлікту, розриву історіографічної традиції, комунікативних кодів тощо. З перспективи мережевої моделі символічна влада лідера наукової школи не обмежується власною харизмою, а вимірюється спроможністю мобілізувати послідовників і перетворити їх на мережу агентів, що означає: вирішальним чинником школи є міжособистісні взаємини (Kolesnyk, 2010). По суті, за такого підходу, яскраво відображається ідеологічний стрижень наукової школи, потенційна придатність бути активним суб'єктом впливу на певні політичні процеси, а в трудовому праві впливати на політику формування та трансформації або розвитку галузі трудового права.

Наукові школи мають й певні ознаки. Зокрема, ознаками існування наукової школи є ефективне засвоєння і дослідження її вченими актуальних проблем з висунутих керівником наукових напрямів. Мінімальним циклом існування наукової школи є три покоління, зокрема: (1) засновника школи; (2) послідовників; (3) учнів послідовника¹.

¹ Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика. URL: <https://www.nuozu.edu.ua/s/naukovi-pidrozdily/naukovi-shkoly#gsc.tab=0>

Ключовою фігурою наукової школи є її лідер (він, як правило, і називає школу). Лідером може бути видатний, авторитетний вчений, який продукує ідеї (нові напрями дослідження), вчений, який може об'єднати навколо себе однодумців (Scientific school...).

Доречно звертати увагу на зміст напрямів наукової школи. Згідно з класифікацією школи права поділяють на такі: природну, історичну, нормативістську, марксистську, психологічну, соціологічну, антропологічну. Виокремлюють і школи кримінального права. Зокрема, розрізняють класичну, антропологічну та соціологічну. Також наведено класифікацію за регіонами України, як-от: Київська школа права, Львівська школа права, Одеська школа права (Scientific school...).

Засновником наукових шкіл трудового права країн пострадянського простору був Лев Семенович Таль (Melnyk, & Podorozhnyi, 2023, p. 6). Ф. А. Цесарський (2024), досліджуючи вчення Л. С. Таля, доходить висновків, що «...ідеї Л. С. Таля про формування норм трудового законодавства, необхідність підвищення ролі трудового договору в правовідносинах на ринку праці, що мають соціальну спрямованість, але засновані на цивілістичних принципах, залишаються нереалізованими у вітчизняному праві. У цьому плані їх доля цілком звичайна: в Україні своїх пророків не слухають, хоча наукова спадщина Л. С. Таля, його вчення про трудовий договір, безумовно, може стати фундаментальним теоретичним підґрунтям для розвитку сучасної теорії трудового договору та її практичної реалізації в нормах українського трудового права....» (Tsesarskyi, 2011, p. 67).

Кожна наукова школа права, сформована в Україні, має свій історичний шлях розвитку. Деякі мали витоки з філософського, загально-правового, соціально-правового погляду на право. Досвід створення, зміст характеризуються унікальними особливостями. Це дає приводи аналізувати їх за регіональною ознакою.

Сучасна школа філософії права у Львівському університеті бере свій початок з 1661 року та існує до сьогодні. Школа має давні історичні традиції та характеризується тим, що є переважно школою філософії праворозуміння як найфундаментальнішої проблеми юридичної науки. Складовою цієї школи вважають наукову школу філософії та загальної теорії прав людини, розбудовану з позиції потребного підходу (Maksymov et al., 2017, p. 977–980). За логікою процесу еволюції, філософсько-правовий напрям мав би позначитися на галузевому спрямуванні інших галузевих напрямів, зокрема і наукової школи трудового права не тільки у Львівському університеті, а й в інших університетах та академіях чи інститутах Заходу України. Проте сьогодні в юридичній літературі виокремлюють лише період становлення та розвитку школи трудового права Львівського національного

університету імені Івана Франка. Сучасний період Львівської наукової школи трудового права охарактеризований як такий, що розбудовується переважно на базі Львівського національного університету імені Івана Франка. Науково-педагогічне забезпечення навчального процесу на кафедрі в університеті здійснюють п'ять докторів юридичних наук та шістьнадцять кандидатів юридичних наук і доктори філософії. Кафедру соціального права очолює професор П. Д. Пилипенко¹, який веде наукову школу трудового права. Професор П. Д. Пилипенко фактично її розбудував і дав новий напрям наукової діяльності Львівської наукової школи трудового права. З працями цього вченого пов'язано нове осмислення проблем теорії трудового права в умовах переходу України до ринкової економіки. Науковець з позицій природничого праворозуміння обґрунтував принципово нові підходи до поняття, предмета, метода, принципів, соціального призначення, функцій, системи, джерел національного трудового права, а також до трудових правовідносин й підстав їхнього виникнення². Кафедра націлена на забезпечення викладання нормативних курсів для студентів: «Трудове право», «Право соціального забезпечення», «Право довілля», «Земельне право України», «Професійна безпека», а також здійснює підготовку магістрів за спеціалізацією «Соціально-правові стандарти захисту прав та інтересів громадян в умовах глобалізації ринку праці». Викладачі кафедри підготували підручники й навчальні посібники з переважної більшості предметів, які читають на кафедрі³.

Львівська школа трудового права дістала певну трансформацію внаслідок зміни назви кафедри, а праці вчених та послідовників вийшли за межі суто трудового права, як і самі навчальні дисципліни. Це означає, що говорити про окрему школу трудового права, а не про школу соціального права як ширше загальногалузеве утворення, не видається можливим. За своїм змістом та діяльністю вона тяжіє радше до соціально-правового (ширшого), а не до трудово-правового ухилу. Еволюція торкнулася як назви кафедри, так і навчальних дисциплін у бік соціально-правового праворозуміння, більш ширшого розуміння самого трудового права. Це означає, що методологічно-правова призма забезпечення діяльності школи може впливати на її сутність і підходи.

¹ Кафедра соціального права юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. URL: <https://law.lnu.edu.ua/en/department/labor-agrarian-and-ecological-law>

² Там само.

³ Там само.

Харківська школа права розвивала філософію права. Свій початок східна школа (автор – М. М.) веде із часів 1804–1920 рр. За цей час вона еволюціонувала від впливу офіційної політики Російської імперії до різних напрямів в європейській та світовій науці. У ній підтримувалися традиції природного права, ідея індивідуалістичного напрямку, позитивізму, методології права тощо (Maksymov et al., 2017, р. 980, 987, 988, 989).

З часів існування Імператорського Харківського університету трудове право було у складі навчальної дисципліни поліцейського (адміністративного) права, оскільки було пов'язано із забезпеченням зайнятості, керівництвом підприємствами та регулюванням колективної праці¹. За такого підходу стає очевидною полярність еволюції між східною та західною школами трудового права, у яких різні філософії, моделі, наслідки.

У навчально-методологічних джерелах зазначено, що Харківську школу трудового права вважають найбільш потужною за потенціалом науковою школою, яка концентрується у таких трьох навчальних закладах: 1) Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого, 2) Харківському національному університеті внутрішніх справ та 3) Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди (Melnyk, & Podorozhnii, 2023, р. 15).

Видатними науковцями того часу є професори К. К. Гаттенбергер та О. А. Раєвський. Професор поліцейського права К. К. Гаттенбергер вивчав кооперації та спілки робітників, мав у журналі «Русская мысль» наукові публікації: «Результаты кооперативного движения» та «Страхование рабочих», здійснював рецензування наукових праць. Під його науковим керівництвом у 1880 році Ф. К. Горб-Ромашкевич захистив кандидатську дисертацію «Законодательство о работе женщин и детей», яка отримала срібну медаль. Згідно з поданням проф. К. К. Гаттенбергера 1881 року Ф. К. Горб-Ромашкевич був обраний позаштатним стипендіатом на кафедрі поліцейського права. Виконувач обов'язків екстраординарного професора на кафедрі поліцейського права О. А. Раєвський читав студентам курс поліцейського права, а у 1910 році видав роботу під назвою «Трудовая помощь как задача государственного управления». На кафедрі політичної економіки магістрант Анциферов читав пробні лекції на теми: «Система домашней промышленности» і «О заработной плате». З моменту утворення Харківського юридичного інституту навчальну дисципліну «Трудове право та право соціального забезпечення» вивчали на кафедрі цивільного

права та процесу. Читала лекції професор А. Є. Семенова, яка у 1923 році опублікувала роботу «Очерки советского трудового права». З вересня 1954 року в інституті почала працювати кафедра трудового, колгоспного і земельного права. У вересні 1969 року було утворено кафедру трудового права як самостійну структурну одиницю університету².

Сьогодні завідувачем кафедри є доктор юридичних наук, професор О. Г. Середа³. На кафедрі трудового права викладають такі навчальні правові дисципліни, як-от: трудове право, інформаційна безпека і комплаєнс у діяльності суб'єктів господарювання, локальне регулювання відносин у сфері праці, професійний розвиток державного службовця у сфері юстиції, професійна відповідальність правника, правові засади кадрового менеджменту, правове регулювання праці держслужбовців, захист соціальних прав службовців органів юстиції, особливості проходження військової служби, соціальний захист військовослужбовців та прирівняних до них осіб, трудові спори, реалізація і захист трудових прав роботодавців в юридичному бізнесі, HR в IT сфері, Інформаційна безпека і комплаєнс у діяльності суб'єктів цифрової економіки⁴.

Сучасний етап наукової Харківської школи трудового права з урахуванням трьох наведених вище вишів представляють такі її вчені-представники, як-от: В. М. Божко, С. М. Бортник, П. А. Бущенко, В. С. Венедіктов, Г. С. Гончарова, В. Я. Гоц, В. В. Жернаков, М. М. Клемпарський, О. О. Коваленко, С. С. Лукаш, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський, О. В. Москаленко, Є. Ю. Подорожній, С. М. Прилипко, А. М. Слюсар, Ф. А. Цесарський, Р. І. Шабанов, О. М. Ярошенко та ін. (Melnyk, & Podorozhnii, 2023, р. 15).

Філософія права в Одеському університеті часів 1835–1920 рр. характеризувалася тим, що філософсько-правові проблеми розробляли професори університету, які присвячували свої роботи окремим питанням філософії права, пов'язаним із традиційними темами співвідношення права, моралі та справедливості, об'єктивного та суб'єктивного змісту права, феноменології виміру правової реальності (Maksymov et al., 2017, р. 942).

На сучасному етапі Одеська наукова школа трудового права розбудовується переважно в Національному університеті «Одеська юридична академія», яку представляють: І. В. Лагутіна, І. М. Сирота, А. В. Скоробагатько, М. В. Сорочи-

² Там само.

³ Там само.

⁴ Навчальні дисципліни, які викладають на кафедрі трудового права Національного університету імені Ярослава Мудрого. URL: <https://nlu.edu.ua/depart/kafedra-trudovogo-prava/navchalni-dyscypliny-yaki-vykladyutsya-na-kafedri-trudovogo-prava/>

¹ Кафедра трудового права Національного університету імені Ярослава Мудрого. URL: <https://nlu.edu.ua/depart/kafedra-trudovogo-prava/>

шин, Г. І. Чанишева та ін. (Melnyk, & Podorozhnyi, 2023, p. 15).

У Національному університеті «Одеська юридична академія» діє кафедра трудового права та права соціального забезпечення. Її створено в 1997 році на базі кафедр аграрного, екологічного і трудового права Юридичного інституту Одеської державної юридичної академії¹. Кафедру очолює член-кореспондент Національної академії правових наук України Г. І. Чанишева².

Зі створенням у квітні 2002 року соціально-правового факультету кафедра разом з кафедрами національної економіки та правової інформатики увійшла до складу соціально-правового факультету, створеного з метою підготовки фахівців з вищою юридичною освітою для роботи в соціальній сфері³.

У вересні 2022 року кафедра трудового права та права соціального забезпечення увійшла до складу нового факультету адвокатури та антикорупційної діяльності. Також основними напрямками підготовки висококваліфікованих фахівців є сфери праці, зайнятості, соціального захисту населення, управлінської діяльності. Навчальними дисциплінами кафедри (а) для здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти є: «Трудове право», «Право соціального захисту», «Соціальний діалог», «Міжнародні стандарти прав у сфері соціального забезпечення», «Захист прав у сфері соціального забезпечення», «Трудове право України та міжнародні стандарти праці», «Медичне право», «Правове регулювання умов праці працівників», «Трудові спори», «Захист прав людини у соціальній сфері», «Кадровий менеджмент», «Організація трудових відносин в ІТ сфері», «Соціальне право», «Охорона праці», «Захист прав у сфері охорони праці», «Захист прав у сфері освіти», «Захист права працівників на професійний розвиток», «Захист соціальних прав ЄСПЛ», «Правове забезпечення управлінської діяльності», «Конкурентоспроможність на ринку праці», «Антидискримінаційне законодавство»; (б) для здобувачів другого (магістерського) рівня освіти: «Захист трудових прав», «Судовий розгляд трудових спорів», «Правове забезпечення умов праці», «Соціальний захист окремих категорій населення», «Забезпечення зайнятості та працевлаштування», «Судовий розгляд трудових спорів», «Методологія проведення та презентації наукових досліджень з управління»; (в) для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня освіти: «Розгляд

судами цивільних, сімейних та трудових спорів», «Реформа трудового та соціального законодавства в умовах євроінтеграції»; (г) для здобувачів фахової передвищої освіти Фахового коледжу Національного університету «Одеська юридична академія» викладають такі навчальні дисципліни, як «Трудове право» та «Право соціального забезпечення»⁴.

Київську школу права засновано на філософсько-правових ученнях. Філософія права в університеті Святого Володимира сформувалася у 1835–1920 рр. Проте, незважаючи на етап гоніння на філософів, університетські філософи забезпечили належний світоглядний і методологічний рівень, який характеризувався осмисленням правової реальності, розвитку та вдосконаленню законодавства, а також встановленням зв'язку історії та філософії. Проблеми філософії права порушували на багатьох кафедрах юридичного факультету, де зародилася так звана школа західноруського права, або Київська історико-юридична школа, яку сучасні дослідники розглядають як вітчизняний варіант історичної школи права (Maksymov et al., 2017, p. 956-963). Філософ Є. В. Спекторський розвивав в університеті теорію юридичного пізнання. Філософію права він визначав як частину етичної філософії, що займалася принципами тих норм зовнішнього порядку, які діють в організованому суспільстві. Історія філософії права – це складова частина історії духовної культури, яка не дає портретну галерею мислителів, а визначає виникнення та подальший розвиток проблем, намагається зрозуміти та з'ясувати, чому та як вони виникли та яка їх доля (Maksymov et al., 2017, p. 963).

На сьогодні сучасну Київську наукову школу трудового права розбудовують переважно в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Цю наукову школу представляють: В. М. Андріїв, С. Я. Вавженчук, С. В. Венедіктов, С. В. Вишневецька, Н. Д. Гетьманцева, М. І. Іншин, В. Л. Костюк, Н. О. Мельничук, О. Т. Панасюк, Д. І. Сіроха, Н. М. Хуторян, В. І. Щербина, М. М. Шумило та ін. (Melnyk, & Podorozhnyi, 2023, p. 15).

На юридичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка тривалий час очолював кафедру трудового права та права соціального забезпечення академік НАПрН України, професор, заслужений юрист України, доктор юридичних наук М. І. Іншин (2016). Вчений фактично очолив сучасний соціально-правовий напрям розвитку Київської школи трудового права.

В. В. Жернаков (2019) зауважує, що цікавим моментом у розвитку науки трудового права є

¹ Кафедра трудового права та права соціального забезпечення Національного університету «Одеська юридична академія». URL: <https://onua.edu.ua/ua/pro-kafedru-trudovoho-prava-i-prava-sotsialnoho-zabezpechennia>

² Там само.

³ Там само.

⁴ Там само.

тематика наукових досліджень, що ставала панівною у певні періоди розвитку галузі. Якщо у першій третині двадцятого століття вона охоплювала в основному проблеми трудового договору, то в середині та другій половині століття основні теоретичні зусилля закономірно були зосереджені на феномені трудового правовідношення (Zhernakov, 2019, р. 14). Послідовники теорії трудового правовідношення, розвинутої Л. С. Талем, як пише В. В. Жернаков, розвивали у загальновідомих монографічних дослідженнях М. Г. Александров (1948), М. П. Карпушин (1958), Л. Я. Гінцбург (1977), Р. З. Лівшиць (1978), В. І. Попов (1983), А. Р. Мацюк (1984) та інші науковці. Відносини у сфері праці є предметом докторських дисертацій сучасного періоду П. Д. Пилипенка (2001), Г. І. Чанишевої (2002), С. В. Венедіктова (2011), К. Ю. Мельника (2011) й інших фахівців (Zhernakov, 2019, р. 14). За таких умов стає очевидним, що характер наукової школи визначається насамперед її лідером-вченим, його ідеологією, вченням, а не географічною приналежністю наукового осередку чи навчального закладу.

Трудове право розвивалося і завдяки певним засадам розвитку науки у світі та Європі, ідеологами яких були вчені та мислителі не тільки минулого, а й сучасності. Їх вчення про право відображало не завжди єдине уявлення про належне, дійсне, потрібне. Підтвердження в такій різновекторності можливо віднайти в плюралізмі підходів та еволюції розвитку соціальної держави як інституції. Зокрема, тут варто звернути увагу на дослідження Н. М. Хоми (2012), який аналізує такі моделі соціальних держав: соціал-демократичну, корпоративістську, ліберальну, південноєвропейську, постсоціалістичну, ліберальну та уніфіковану соціальну модель (Khoma, 2012, р. 622). На цій основі виробляли певні інституційні осередки наукової думки, а, по суті, з'являлися школи права.

У таких формулюваннях розуміння шкіл трудового права відстежується лише картографія персоналій вчених, проте питання ідей, ідеологічних напрямків, рівнів наукового знання, змісту наукового знання, залучених галузей наукового знання в систему трудового права, типу та характеру шкіл трудового права, впливу на наукового знання та ідеологію на правову та соціальну політику держави чи практики не відстежується повною мірою.

За своєю суттю трудове право визначається його завданнями. Для галузі права це є аксіомою. Тому суспільна мета трудового права, яку зазначено в підручнику з трудового права, є консолідацією суспільства через об'єднання зусиль працівників, роботодавців і державної влади, їх згрупування задля досягнення високого рівня добробуту громадян України. А також

впорядкування нормами права суспільних відносин, що виникають із приводу застосування здібності людини до праці, власне, як і відносин, безпосередньо пов'язаних з трудовими. Завдання трудового права повинні відображати реалізацію соціально-економічного стану країни та стимулювати прогресивний розвиток відносин у сфері праці (Shcherbina, & Sotskyi, 2021, р. 13-14).

На думку М. І. Іншина та В. І. Щербини (2016) (представники Київської школи права), які досліджували ідеологічні проблеми сучасного трудового права України, ідеологія – це система консолідаційних ідей та поглядів, які оформлені в певну цілісну теоретичну концепцію, що виражає ідейно-ціннісні основи суспільного устрою, інтереси та цілі її носіїв, передбачає програми соціальної дійсності, реалізується у суспільне життя та претендує на реальне керівництво в дії (Inshyn, & Shcherbina, 2016, р. 109). Вчені доходять висновку, що в трудовому праві країн Заходу є повернення до концепції правової антропології (де в центрі наукових ідей людина). Однак в Україні виникла парадоксальна ситуація: процес гуманізації трудового права і трудового законодавства на практиці перетворюється в кращому випадку на лібералізацію експлуатації людини, в гіршому – відбувається повернення до цивільно-правового регулювання праці. Вчені вважають, що за такої ситуації гуманізація трудових відносин і виробничого середовища є необхідністю, що направлена не тільки на часткове подолання відчуження, а й на загальний розвиток сфери праці (Inshyn, & Shcherbina, 2016, р. 289).

В. М. Тернавська (2022), досліджуючи проблеми правотворчої політики України, розкриває ряд принципів правотворчої політики, серед яких визначає принцип наукової обґрунтованості. Як зазначає вчена-дослідниця, цей принцип отримує специфікацію у правотворчій політиці, що передбачає вписання правового акта, який ухвалюють, до системи чинних і запланованих нормативно-правових актів (Ternavska, 2022, р. 53). Питання правової доктрини, як і питання шкіл права, є, очевидно, різними щодо принципу наукової обґрунтованості, так і одних перед іншими. Проте очевидно, що їх можуть сприймати як ціле та частину, а отже, як взаємозалежні кореляти.

Нині основними напрямками соціальної політики, а відповідно, й основними соціальними функціями сучасної держави є: а) гарантування оптимальних умов для забезпечення добробуту кожного члена суспільства; б) сприяння продуктивної зайнятості населення; в) постійний розвиток людського потенціалу; г) всебічна підтримка тих, хто вже чи ще не може себе належно забезпечити (Inshyn, & Shcherbina, 2016, р. 284).

Вважають, що наукове відкриття, на відмінну від ідеї, – поняття розпливчате. Якщо розглядати

наукове дослідження як процес, то науковими відкриттями можна вважати й отримання фактів, їх описання чи пояснення у вигляді концептуальної теорії, гіпотези теорії тощо (Surmin, 2006, р. 112). Наукове відкриття це не тільки науково-істинне знання чи знання, яке обґрунтоване або доведене, а й таке, яке має вести до поглиблення або розширення меж наукового знання. Для цього воно має володіти принаймні двома характеристиками: суспільною значущістю і принциповою новизною (Surmin, 2006, р. 113). Типологію наукових відкриттів класифікують на: (1) рівні наукового знання, до якого відносять: а) теоретичні відкриття, які пов'язані з побудовою теорій, обґрунтуванням закономірностей тощо; б) емпіричні відкриття, в яких зафіксовані нові факти, події, ефекти, явища, властивості, відносини; (2) зміст знання, гносеологічні відкриття (дають знання про об'єкт); методологічні відкриття (дають нові методи, інструменти науки); гіпотетико-прогностичні відкриття (дають прогнози розвитку людини); (3) галузі наукового знання (астрономічні, фізичні, хімічні, соціальні, економічні, біологічні тощо); (4) тип суб'єкта дослідження (індивідуальні відкриття – результат окремих вчених; колективні відкриття – результат роботи наукових колективів); (5) характер отримання (стихийні відкриття – з'являються несподівано; прогностичні (передбачені) відкриття – заздалегідь обґрунтовані, передбачені); (6) вплив на науку і практику – революційні відкриття (кардинально змінюють наукове знання і практичне життя), локальні відкриття (мають не такий масштабний і глибокий ефект) (Surmin, 2006, р. 113).

Емпіричною базою дослідження могли б слугувати автореферати дисертацій та затверджені теми дисертаційних досліджень зі спеціальності 12.00.05 на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук, кандидата наук / доктора філософії у сфері права. Періодизація, на нашу думку, доречно має окреслюватися зі збереженням актуальності фактично до п'яти крайніх років щодо публікацій.

Згідно з даними Національної академії правових наук України, переліком тем дисертаційних досліджень з юридичних наук у 2022 році в Україні затверджено 1385 тем дисертаційних досліджень за спеціальністю «Право», що на 39,6 % більше, ніж у 2021 році. Аналіз тем за різними спеціалізаціями показує їх співвідношення за спеціалізацією 12.00.05, що становить 40 тем, або 2,9 %. Найменше тем затверджено за спеціалізацією 12.00.12 «філософія права» – 14 тем (1 % від загальної кількості тем) (Hetman, Nyliaka, & Vapniarchuk, 2023, р. 4).

Згідно з даними Національної академії правових наук України, переліку тем дисертаційних досліджень з юридичних наук [20] у

2023 році в Україні затверджено 1441 тему дисертаційних досліджень за спеціальністю «Право», що на 56 тем (4 %) більше, ніж у 2022 році. Аналіз тем показує, що співвідношення за спеціалізацією 12.00.05 становить 66 тем, або 4,6 %. Найменше тем затверджено за спеціалізацією 12.00.12 «філософія права» – 11 тем (0,8 % від загальної кількості тем). У 2023 році зменшилася кількість тем, щодо яких були висловлені зауваження координаційних бюро. Із 1441 теми отримала зауваження 401 тема, що становить 27,8 % (у 2022 році цей показник становив 28,4 %) (Hetman, Nyliaka, & Vapniarchuk, 2024, р. 4-5). Тобто секція «філософія права» показує стійку тенденцію до зменшення, а секція «трудове право» – незначне зростання, утім, зауважень до тем дисертацій зафіксовано менше. Проте ці показники не можуть однозначно свідчити про ефективність дії школи права, лише відображають її методологію в коректній назві тематики. Адже за формою ми бачимо ефективність, а от за змістом майбутньої роботи такого спростувати чи підтвердити не можемо.

У паспорті спеціальності розділу «12.00.01 теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» у п. 2.3 «у галузі історії політичних і правових вчень» визначено, що «...основні напрями сучасної політико-правової ідеології, основні школи правознавства і державознавства на сучасному етапі, історія політико-правової думки України...»¹. Тобто питання шкіл права як основних напрямів містяться в іншому паспорті спеціалізації, ніж у 12.00.05. Це означає, що функціонально школи права навряд чи обмежуються слідуванням методології інших шкіл, що створює простір для плюралізму, а отже, і шлях до неефективності школи.

З одного боку, це характеризує сучасний підхід до праворозуміння трудового права як системи, в якій не знайшлося місце поясненню про саме трудове право в навчально-науковому сенсі; по суті, це характеризує школи трудового права як такі, які не визначають питання, що таке трудове право; такі тенденції підштовхують до порушення питання про повноцінність та адекватність теоретико-правової повноти та належної розробки трудового права; а також ставить під сумнів питання про його ефективність.

Попри це, варто мати на увазі й те, що в діяльності наукової школи реалізують такі функції: 1) виробництво наукових знань; 2) поширення знань; 3) підготовка обдарованих фахів-

¹ Паспорти спеціальностей : постанова президії БАН України від 8 жовт. 2008 р. № 45-06/7. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v45_6330-08#Text

ців¹. Очевидно, що ці знання можуть бути вироблені, поширені та використані під час підготовки фахівців в інституціях, у певних сферах галузі.

Функція наукової школи обумовлюється функцією трудового права, як і творчістю. Її розуміють як певну діяльність трудового права з ефективного впровадження і врегулювання відносин, пов'язаних із використанням здатності людини до праці шляхом установлення й реалізації на основі (магістральних) напрямів норм права (Prylypko et al., 2018, p. 737). За такого підходу характер школи трудового права з огляду на функцію трудового права дійти змістовного висновку не вдається можливим. Потрібно аналізувати інші підходи. Щоправда, за такого підходу акцент робиться на пізнанні можливості людини виконати певну роботу відповідно до певних норм трудового права. Підхід, викладений представниками Київської школи трудового права (В. І. Щербина), характеризується як природно-правовий підхід, оскільки основу функції права становить людиноцентризм, здатність людини до праці. Тобто спершу розглядають здатність людини до праці як її людську функцію, і лише після цього відстежують аспект із «нормативним» забезпеченням.

Представниця Київської школи права І. А. Богдан (2021), досліджуючи проблеми права працівника на творчість та його захист, звертає увагу на трудову функцію, зазначаючи, що «...праця, яку працівник реалізує у процесі виконання трудової функції, є його обов'язком, натомість творчість може бути як професійною, так і аматорською, тобто обов'язком чи правом. Це вияв діалектики творчості та суспільного феномену...» (Bohdan, 2021, p. 29). Такий підхід дещо розширює розуміння не лише функцій трудового права, а й доповнює питання людиноцентризму, зокрема в трудовому праві як навчальній дисципліні; у трудовому праві як правовій доктрині; у трудовому праві як галузі права.

Висновки

Школи трудового права в Україні зазнали еволюції внаслідок розвитку трудового законодавства та формування історичних підходів, які заклали основи для методологічних принципів. Це позначилося на баченні системи трудового права з різних поглядів.

У межах праксеологічного дискурсу школи трансформувалися в ідеологічному та методологічному аспектах пізнання трудового права як феномену, трудового законодавства та ефектив-

ної людської діяльності в трудовому праві – у напрямі соціально-правової скерованості розвитку.

Основні проблеми, що спонукали розвиток шкіл трудового права, свідчать про удосконалення методологічного інструментарію, спрямованого на ефективну організацію трудового права, створення трудового законодавства, правильного підходу в навчальних дисциплінах, розробленості доктрини трудового права.

Сучасний розвиток шкіл трудового права характеризується відсутністю чітких програм розвитку галузі, які мають засновуватися на відповідній ідеології права, системному правовому аналізу, правовому моніторингу, виокремленні ключових елементів доктринального правослідування тощо. Еволюція трудового права засновувалася на історичних змінах розвитку права загалом, трудового права як галузі та в методологічних підходах. Змінюючи бачення про суть та обсяг права, відбулося розширення самих шкіл права.

Науково-дослідні програми кафедр як осередків заснування шкіл трудового права видаються обов'язковим елементом та атрибутом тієї чи іншої школи трудового права. Проте наукові школи за географічним розташуванням є умовним поділом. Значення має ідеологія лідера-вченого, послідовники якого впроваджують наукові знання у практику, розвивають їх доктринально, впливають на правову політику трудового права в державі.

На сьогодні в трудовому праві існує повна невизначеність, які підходи до регуляції трудових правовідносин є неналежними, утопічними, дезінтеграційними; як соціально-правовий лобізм шкіл трудового права повинен впливати на формування ефективної правової політики; який ефект для правової системи, навчання, розвитку правової доктрини має бути стабільно прогнозованим від впровадження нових підходів для трудового права в організації трудових правовідносин за законодавчого регулювання; які елементи для правової регуляції є важливими для розвитку та конкурентоспроможності ринку праці; врешті-решт, залишаються відкритими такі питання, як методологія, вчені та послідовники в школах права тощо.

Ідея про сучасні наукові школи трудового права має потенціал відобразити фундаментальні питання, що правова політика трудового права превалює в сучасних трудових правах. Це впливає як на забезпечення належного соціально-економічного устрою, правового режиму, так і забезпечення ефективної концепції трудового права України загалом. Визначення в цьому ключі основних напрямів правової ідеології в сучасних школах трудового права, безумовно, має праксеологічний дискурс та створює основу для заснування програми наукової школи трудового права.

¹ Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика. URL: <https://www.nuozu.edu.ua/s/naukovi-pidrozdily/naukovi-shkoly#gsc.tab=0>

References

- [1] Bohdan, I.A. (2021). *The right of an employee to creativity and its protection*. Kyiv: Norma prava.
- [2] Cherneha, V.M. (2023). Development of the doctrine of national labor law at the beginning of the 3rd millennium. *Legal scientific electronic journal*, 3, 260-268. Retrieved from http://lsej.org.ua/3_2023/61.pdf
- [3] Hetman, Ye.A., Hyliaka, O.S., & Vapniarchuk, N.M. (2023). *List of topics for dissertation research in legal sciences (approved in 2022): reviewed and approved by the coordinating bureaus of the departments of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. Kharkiv: Pravo. Retrieved from <https://nals.com.ua/wp-content/uploads/2023/10/perelik-tem-za-2022.pdf>
- [4] Hetman, Ye.A., Hyliaka, O.S., & Vapniarchuk, N.M. (2024). *List of topics for dissertation research in legal sciences (approved in 2023): reviewed and approved by the coordination bureaus of the branches of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. Kharkiv: Pravo. Retrieved from https://nals.com.ua/wp-content/uploads/2024/07/perelik-tem-za-2023_2024_pv4.pdf
- [5] Hetmantseva, N. (2018). Formation and Development of Labor Law as a Manifestation of the Unity of Private and Public Principles. *Theory and Practice of Intellectual Property*, 4, 83-92. Retrieved from <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/507/Hetmantseva%20N.D.%20Stanovlennia%20ta%20rozvytok%20trudovoho%20prava.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- [6] Hetmantseva, N.D., & Vakariuk, L.V. (2023). The nature of the formation of the doctrine of labor law, its essence and significance for labor law as an independent branch of law. *Legal Scientific Electronic Journal*, 9, 190-194. Retrieved from <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10682/14.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- [7] Inshyn, M.I., & Shcherbyna, V.I. (2016). *Ideological foundations of modern labor law of Ukraine*. Kharkiv: Disa plus.
- [8] Khoma, N.M. (2012). Typology of the Social State: Analysis of the Main Approaches. *State and Law*, 56, 618-623. Retrieved from <https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/8634968c-ce31-4e93-a0bc-f74170b46d47/content>
- [9] Kolesnyk, O.V. (2010). Scientific directions, schools, trends, circles. *Encyclopedia of History of Ukraine* (vol. 7). Kyiv: Scientific Thought. Retrieved from http://www.history.org.ua/?termin=Naukovi_s
- [10] Maksymov, S.I. (et al.). (Ed.). (2017). *Great Ukrainian Encyclopedia* (vol. 2). Kharkiv: Pravo. Retrieved from <https://jurkniga.ua/contents/velika-ukrainska-yuridichna-entsiklopediya-u-20-tomakh-tom-2-filosofiya-prava.pdf?srsId=AfmBOopsViRQUqNiEQGbEVCNcEjm1eMJqcUeJTksG1tH-8CFeL6ul1o8p>
- [11] Melnyk, K.Yu., & Podorozhnii, Ye.Yu. (2023). *History of the emergence of scientific schools in labor law*. Kharkiv (Vinnitsia).
- [12] Prylypko, S.M., Inshyn, M.I., & Yaroshenko, O.M. (et al.). (Ed.). (2018). *Great Ukrainian Legal Encyclopedia* (vol. 11). Kharkiv: Pravo. Retrieved from https://jurkniga.ua/contents/velika-ukrainska-yuridichna-entsiklopediya-u-20-ti-tomakh-tom-11-trudove-pravo.pdf?srsId=AfmBOopLlIi0k866CeG2ddDf-HTLisEeRoe_d4CgCCifVfhiM6josSX7
- [13] Scientific school. *Wikipedia, the free encyclopedia*. Retrieved from <https://lnk.ua/b4A3g7RVQ>
- [14] Shcherbyna, V.I., & Sotskyi, A.M. (2021). *Labor Law of Ukraine*. Chernivtsi: Tekhnodruk.
- [15] Strikha, M.V. (2020). Scientific School. *Encyclopedia of Modern Ukraine*. Kyiv: Institute of Encyclopedic Research of NAS of Ukraine. Retrieved from <https://esu.com.ua/article-70611>
- [16] Surmin, Yu.P. (2006). *Scientist's Workshop*. Kyiv: Educational and Methodological Center "Consortium for Improving Management - Education in Ukraine".
- [17] Ternavska, V.M. (2022). *Legislative Policy of Ukraine*. Odessa: Helvetica.
- [18] Tsesarskyi, F.A. (2011). L.S. Tal's teachings on the employment contract as the basis for the development of the modern theory of labor law. *Problems of legality*, 115, 60-68. Retrieved from https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/8195/1/115_8.pdf
- [19] Vyshnovetska, S.V. (2014). Scientific School as a Form of Law Development. *International Humanitarian Studies. Series "Legal Sciences"*, 1, 15-21. Retrieved from http://history.org.ua/JournALL/mgumstud/mgumstud_2014_1_1/3.pdf
- [20] Zhernakov, V.V. (2019). Development of the theory of labor law: historical and methodological aspects. *Current problems of labor law and social security law: materials of the International Scientific and Practical Conference* (pp. 11-17). Kharkiv: Yurayt. Retrieved from https://www.hnpu-laws.in.ua/wp-content/uploads/2015/12/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_90.pdf

Список використаних джерел

- [1] Богдан І. А. Право працівника на творчість та його захист : монографія. Київ : Норма права, 2021. 176 с.
- [2] Чернега В. М. Розвиток доктрини національного трудового права на початку iii тисячоліття. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 260–268. DOI: 10.32782/2524-0374/2023-3/61
- [3] Перелік тем дисертаційних досліджень з юридичних наук (затверджених у 2022 р.): розглянуті та схвалені координаційними бюро відділень Національної академії правових наук України / упоряд.: Є. А. Гетьман, О. С. Гиляка, Н. М. Вапнярчук. Харків : Право, 2023. 394 с. URL: <https://nals.com.ua/wp-content/uploads/2023/10/perelik-tem-za-2022.pdf>
- [4] Перелік тем дисертаційних досліджень з юридичних наук (затверджених у 2023 р.): розглянуті та схвалені координаційними бюро відділень Національної академії правових наук України / упоряд.: Є. А. Гетьман, О. С. Гиляка, Н. М. Вапнярчук. Харків : Право, 2024. 332 с. URL: https://nals.com.ua/wp-content/uploads/2024/07/perelik-tem-za-2023_2024_pv4.pdf
- [5] Гетманцева Н. Становлення та розвиток трудового права як прояв єдності приватних і публічних начал. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2018. № 4. С. 83–92. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/507/Hetmantseva%20N.D.%20Stanovlennia%20ta%20rozvytok%20trudovoho%20prava.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- [6] Гетманцева Н. Д., Вакарчук Л. В. Природа формування доктрини трудового права, її суть та значення для трудового права як самостійної галузі права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 9. С. 190–194. DOI: 10.32782/2524-0374/2023-9/45
- [7] Іншин М. І., Щербина В. І. Ідеологічні основи сучасного трудового права України : монографія. Харків : Діса плюс, 2016. 328 с.
- [8] Хома Н. М. Типологія соціальної держави: аналіз основних підходів. *Держава і права*. 2012. Вип. 56. С. 618–623. URL: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/8634968c-ce31-4e93-a0bc-f74170b46d47/content>
- [9] Колесник О. В. Наукові напрями, школи, течії, гуртки. *Енциклопедія історії України* : в 10 т. Київ : Наук. думка, 2010. Т. 7 : Мі–О. 728 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Naukovi_s
- [10] Велика українська енциклопедія : у 20 т. / [редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін.]. Харків : Право, 2017. Т. 2 : Філософія права. 1128 с. URL: <https://jurkniga.ua/contents/velika-ukrainska-yuridichna-entsiklopediya-u-20-tomakh-tom-2-filosofiya-prava.pdf?srsId=AfmBOopsViRQUqNiEQGbVnCEjm1eMJqcUeJTksG1tH-8CFel6ul1o8p>
- [11] Історія виникнення наукових шкіл у трудовому праві : лекція з навч. дисципліни «Сучасні доктрини трудового права» / уклад.: К. Ю. Мельник, Є. Ю. Подоржній. Харків (Вінниця), 2023. 15 с.
- [12] Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. / [редкол.: С. М. Прилипка (голова), М. І. Іншин (заст. голови), О. М. Ярошенко та ін.]. Харків : Право, 2018. Т. 11 : Трудове право. 776 с. URL: https://jurkniga.ua/contents/velika-ukrainska-yuridichna-entsiklopediya-u-20-ti-tomakh-tom-11-trudove-pravo.pdf?srsId=AfmBOopLlii0k866CeG2ddDf-HTLisEeRoe_d4CcGcCifVfhiM6josSX7
- [13] Наукова школа. *Вільна енциклопедія «Вікіпедія»*. URL: <https://lnk.ua/b4A3g7RVQ>
- [14] Щербина В. І., Соцький А. М. Трудове право України : підручник. Чернівці : Технодрук, 2021. 552 с.
- [15] Стріха М. В. Наукова школа. *Енциклопедія сучасної України*. Київ : Ін-т енцикл. дослідж. НАН України, 2020. URL: <https://esu.com.ua/article-70611>
- [16] Сурмін Ю. П. Майстерня вченого : підручник. Київ : Навч.-метод. центр «Консорціум з удосконалення менеджмент – освіти в Україні», 2006. 302 с.
- [17] Тернавська В. М. Правотворча політика України : монографія. Одеса : Гельветика, 2022. 120 с.
- [18] Цесарський Ф. А. Учення Л. С. Таля про трудовий договір як основа розвитку сучасної теорії трудового права. *Проблеми законності*. 2011. Вип. 115. С. 60–68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2011_115_10
- [19] Вишновецька С. В. Наукова школа як форма розвитку права. *Міжнародні гуманітарні студії. Серія «Правничі науки»*. 2014. Вип. 1. С. 15–21. URL: http://history.org.ua/JournALL/mgumstud/mgumstud_2014_1_1/3.pdf
- [20] Жернаков В. В. Розвиток теорії трудового права: історичний та методологічний аспекти. *Актуальні проблеми трудового права та права соціального забезпечення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 5 квіт. 2019 р.). Харків : Юрайт, 2019. С. 11–17. URL: https://www.hnpu-laws.in.ua/wp-content/uploads/2015/12/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_90.pdf

MELNYK Mariia

PhD in Law, Scientific Consultant of the Department for Ensuring the Work of the Secretary and Judges of the Judicial Chamber of the Department for Ensuring the Work of the First Judicial Chamber of the Secretariat of the Civil Court of Cassation

Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1581-335X>

The Evolution of Academic Schools of Labor Law in Ukraine: Praxeological Discourse

Abstract. The article is devoted to the evolution of labor law schools in Ukraine, considered through the prism of praxeological discourse. Raising the issue of academic schools of labor law allowed the author to analyze various aspects and approaches to the formation and development of labor law schools in Ukraine. Investigating the problems of academic schools of labor law, the author reveals the peculiarities of the formation of law schools in Ukraine. This allowed him to outline modern regional academic trends in labor law, their completeness and adequacy in terms of effectiveness. Under such circumstances, the author comes to the conclusion that the modern development of labor law schools is characterized by the lack of clear programs for the development of the industry, which should be based on the appropriate ideology of law, systematic legal analysis, legal monitoring, the allocation of key elements of "doctrinal legal research", etc. The author also argues that labor law schools in Ukraine have undergone evolution as a result of the development of labor legislation. The evolution was based on historical changes in the development of law in general, as labor law as a branch, in methodological approaches. Changing the vision of the essence and scope of law, law schools have also expanded. This affected the separately viewed labor law systems from different points of view. Within the framework of the praxeological discourse, their development indicates that the schools were transformed in the ideological and methodological sense of knowledge of labor law as a phenomenon, labor legislation, effective human activity in labor law towards the socio-legal orientation of development. The main problems that prompted the development of labor law schools indicate the improvement of methodological tools aimed at the effective organization of labor law, the creation of effective labor legislation, an effective approach in academic disciplines, and the effective development of the doctrine of labor law. Ultimately, the author concludes that the idea of modern academic schools of labor law has the potential to reflect fundamental issues regarding the legal policy of labor law prevailing in modern labor law, which affects the provision of a proper socio-economic structure, legal regime, as well as ensuring an effective concept of labor law in Ukraine as a whole.

Keywords: praxeology of labor law; labor law; academic schools of labor law; ideology of labor law; legal policy.